

pero
zubac

TRAGEDIJA I REVOLUCIJA

„— Reci mi poslednji broj, gornji, najveći.

— Pa to je besmislica! Kad je broj brojeva beskonačan, kako može biti poslednji?

— A kakvu ti hoćeš poslednju revoluciju? Poslednje nema, revolucije su beskrajne.”

(Jevgenij Zamjatin)

Pesnik Danijel Dragojević u svom napisu „Revolucija i tragedija” iz 122. broja „Polja” pokušava osmisliti jednu nimalo novu teoriju po kojoj je revolucija nemoćna da izmeni svet i svojim plodovima oprečna svojim idealima. *Pokazujući tragičnost revolucije* Dragojević je utvrdio da je „mjesto u slobodna, revolucija (je) čovjeka pretvorila u roba, mjesto da tolerira, ona ne razumije itd.”, da „topovi s Aurore, na žalost pokazalo se da su bili kao i svi drugi topovi, ništa drugačiji” — pravdajući svoje stavove mislju da je revolucija etički kiksala u začetku jer su je sredstva ostvarenja „sasvim izdala”.

U suštini, pesnička skepsa Dragojevićeva može biti razumljiva i prihvatljiva sve dotle dok on ne počinje da, negirajući humanost revolucije, vaspostavlja lažnu lepotu izgubljenog raja u kome su ljudi rasli kao cveće bezazleno se njišući na vetrometinama. „Što je s mržnjom i grijehom ubojstva začeto, može li se završiti u dobru?” — pita se Dragojević — izričući, na prvi pogled, divnu, humanu misao, a, u suštini, već klerikalno zastarelu tezu. Savremeni klerikalni mislioci odbacili su poodavno habete lažne i idealne humanosti i na svoj način zamišljaju ostvarenje srećnog sveta priznajući revoluciju kao jedini način da se do njega dođe. *Mir prolazi kroz revoluciju* rekao bi Giulio Girardi, profesor Salezijanskog sveučilišta u Rimu.

Dragojević je već od ranije poznat kao autor izvanrednih pesama o čovekovoj neverici, sumnji, klonuću. Njegova poslednja knjiga (*Nevrijeme i drugo*, Razlog 1968.) ima izuzetno blistavih trenutaka kojima nikakav defetizam ne može nauditi:

„Mržnjom smo odgovarali na mržnju, na muke dužom mukom, I sada nam djeca imaju lica ubijenih.”

Ali u trenucima kada pesničku reč zamenjuje proročanskom, Dragojević postaje mrzovoljni skeptik koji svoje tvrdnje ne dokazuje argumentima, nedozvoljeno uopštava, ironično primeruje. U želji da bude nadhuman, Dragojević je u suštini nehuman. Možemo negirati ostvarenja mnogih revolucija, ali negirati istorijsku neophodnost revolucije već je detinjasto i tu je polemika izlišna.

Da zatvorimo krug ponovo Zamjatinom, tim divnim nepoštivaocem nesigurnih: „Purpuran je, vatren, smrtonosan zakon revolucije; ali ta je smrt radi začetka novog života, radi zvezda.

Nikakva revolucija, nikakva jeres nije udobna i laka. Zato što je to skok, što je to kidanje ravnomerne evolucione krivulje, a kidanje je rana, bol. Ali, treba raniti: većina ljudi boluje od nasleđene bolesti spavanja, a onima koji boluju od te bolesti (entropija) ne treba dozvoljavati da spavaju, inače će nastupiti poslednji san, smrt.

Od iste bolesti često boluje umetnik, pisac: sit da zaspi u jedanput pronađenoj i dvaput usavršenoj formi. I nema snage sebe da rani, da prestane da voli voljeno, da iz toplih soba koje mirišu na lovorov list ode u široko polje i tamo počne iznova.

Doduše, teško je raniti sebe, čak i opasno. Ali da živi danas kao juče i juče kao danas — živome je još teže.”

* Tehničkom omaškom iz prošlog broja Polja izostala je fusnota, napomena Redakcije uz tekst Danijela Dragojevića, u kojoj je stajalo da Redakcija Polja objavljuje tekst Danijela Dragojevića želeći da otvori diskusiju o značajnim pitanjima koje on začinje.

Tekstovi na ovoj stranici taj razgovor nastavljaju.

drago čerović

re volucija i trag (ikom) edija

Kada bih, kao Danijel Dragojević, hteo da pokažem „da su te revolucije zamišljene u najboljim namjerama, započete u klasnoj mržnji, vođene u krvi i nasilju, nastavljene poslije pobjede vrlo nehumanom (Staljin) i završile kao i svi drugi tragični historijski događaji” i da je „mjesto u slobodna, revolucija čovjeka pretvorila u roba”, prethodno bih morao reći da niko nema prava osporavati pesniku pravo na skepticizam.

Međutim, tekst Danijela Dragojevića „Revolucija i tragedija” iz poslednjeg broja *Polja*, ne daje mogućnost za razgovor o poziciji već o tragediji pesnika (kada to prestaje da bude) koji neće, nema snage ili misaone mogućnosti da shvati i razume da van nje-govog klerikalnog konzervativizma postoji bilo šta drugo. Ako čovek zbilja ovako misli, a očigledno je da Dragojević misli, onda je, po logici stvari, za njega „historija katastrofa”. Revolucija pogotovu.

Pošto Danijel Dragojević smatra da teoretičari samo „mogu još govoriti o mogućoj budućnosti” trebalo bi razmišljati i o nekim istorijskim iskustvima za koje on kaže da ih poezija „malazi tragičnima”, ali uz napomenu da je svaka metafizika, pogotovu teologija, tražila i traži poslednju realnost, apsolutno i božansko, i da je svaki dogmatizam (a klerikalni je vrlo blizak dogmatskom marksizmu) pri pokušaju da govori o revoluciji traži poslednju revoluciju poslednji „historijski događaj”. A revolucija, tako tražena, uvek je izmicala, jer se nikad i nije pojavljivala i razvijala kao „Minerva iz Jupiterove glave”, niti je nestajala kao Jonas kojeg je progutala riba.

Uz sve ovo, identifikovati socijalizam „poslije pobjede” sa staljinizmom, bilo bi isto što i poistovećivati revoluciju sa revolvenom, humanizam sa humkom. Prave revolucije počinju ljubavlju, a pučevi „mržnjom i grijehom ubojstva”.

Slažem se da „želja još nije i iskustvo”. Ali verujem da želeći da se bude iskusan podrazumeva i napor da se makar bude svestari onoga što je propalo, svedok svega što propada i spremnost bar da se vidi ono što se stvara. Drugačije, čini se, sve bi bilo ili lažni bezizlaz, ili simuliranje, ili parada. Jer, kako kaže Pisarev, ako postoji neka dodirna tačka između snova i života, onda je sve dobro.